

Naturvårdsverkets ärendenr:
NV-07102-13

VERKSAMHETSBERÄTTELSE
för naturum Vattenriket

2014-02-14

Verksamhetsberättelse för naturum *Vattenriket* År 2013

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	5
1. SYFTE	5
1.1. Syfte enligt Naturvårdsverkets nationella riktlinjer (rapport 5376)	5
1.2. Lokala och regionala syften för det egna naturumet	5
2. UTVÄRDERING AV MÅL FÖR VERKSAMHETSÅRET 2013	6
2.1. Årets mål	6
2.2. Utvärdering av årets mål	6
2.3. Utvärdering av målgrupper enligt Naturvårdsverkets nationella riktlinjer	8
2.4. Målgrupper för det egna naturumet	8
3. UTVÄRDERING AV ANALYS AV RISKER/MÖJLIGHETER UNDER ÅRET	9
3.1. Utfall av nulägesbeskrivning	9
3.2. Utfall av förväntade möjligheter	9
3.3. Förväntade risker inför året	9
4. UTVÄRDERING AV NATURUMS VERKSAMHET	10
4.1. Övergripande planering för året	10
4.2. Teman	11
4.3. Programverksamhet	12
4.4. Tillfälliga utställningar	17
4.5. Kommunikationsinsatser	17
5. UTVÄRDERING AV PERSONAL	18
5.1. Utvärdering av personalinsats	18
6. UTVÄRDERING AV KOMPETENSUTVECKLING AV PERSONALFEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.	
6.1. Utvärdering av kompetensutveckling av personal	19
7. UTVÄRDERING AV FÖRNYELSE AV FAST UTSTÄLLNINGFEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.	
7.1. Utvärdering av årets förnyelse av fast utställning	20
7.2. Budget och finansiering för förnyelse av fast utställning	20
7.3. Förankring	21
8. UTVÄRDERING RENOVERING, FÖRÄNDRING AV FASTIGHET/LOKALER	21
8.1. Utvärdering av renovering, förändring av fastighet/lokaler	21
9. UTVÄRDERING AV ÖVRIGA INSATSER	21
9.1. Utvärdering av övriga insatser	21
10. BUDGET FÖR NATURUM	22

Sammanfattning

År 2013 har det varit fortsatt stort intresse och högt tempo på naturum Vattenriket. Naturum har varit fortsatt välbesökt. Mycket roligt är också att vår satsning på att visa vägen ut i Vattenriket har slagit väl ut. Så här ser några nyckeltal för året ut.

Naturum Vattenriket i siffror 2013

110 797	<i>besök</i>
339	<i>öppetdagar</i>
657	<i>programpunkter</i>
11 348	<i>deltagare i programpunkter</i>
183	<i>guidade grupper</i>
4251	<i>deltagare i guidade grupper</i>
91	<i>skolklasser</i>
1758	<i>elever</i>
1274	<i>facebookgillare</i>

Under året har en stor **turistekonomisk studie** genomförts tillsammans med Resurs ab. Totalt har 1088 intervjuer genomförts av personalen på naturum. Resultatet visar återigen vilken viktig roll naturum Vattenriket och Biosfärområdet har för bygden, även rent ekonomiskt. Några av resultaten från denna studie är:

Turistekonomisk studie naturum Vattenriket 2013

- Besökarnas geografiska fördelning:
 - Kristianstad 31%
 - Övriga Skåne 36%
 - Övriga Sverige 21%
 - Utland 12%
- Huvudanledning till besöket i Kristianstad var för över 50% naturum/ Vattenriket
- 60% av de tillfrågade har besökt andra platser i Vattenriket
- Antal gästnätter:
 - De som hade naturum Vattenriket som huvudanledning till sitt besök har övernattat 25 700 gästnätter i Kristianstads kommun
- Konsumtionen:
 - Konsumtionen ifrån besökarna uppgår till totalt 73 miljoner kronor och utifrån de med huvudanledning att besöka naturum/Vattenriket 27,7 miljoner kronor
 - Skatteintäkterna för Kristianstads kommun är totalt 5,5 miljoner kronor och för de med huvudanledning att besöka Vattenriket 1,9 miljoner

Naturum Vattenriket har under året knutit an till de teman som varit i fokus i arbetet i Biosfärområdet. Vi har också aktivt lagt många aktiviteter ute i Vattenriket, under året inte mindre än 95 exkursioner som besökts av över 3 000 deltagare. Vår bemanning vid Pulken och våra vandringar i Vattenriket och cykelturer i Vattenriket är exempel på lyckade satsningar. Extra lyckat blev under året också att erbjuda "Biosfärbussar" vid flera tillfällen. Dessa bussturer visar på biosfärområdets projekt och har också fungerat som utbildningstillfällen för Biosfärambassadörerna.

I utställningen på naturum har flera nya delar kommit på plats, dels en fågelhörna, dels nya texter till flera moduler och framför allt en ny film till vår uppskattade *Optyryx*, där besökarna kan göra en fartfylld resa till nya delar av Vattenriket.

Under året har vi drivit ett flertal projekt, bland annat pedagogiska projekt som Biosfärläger, utbildning av lärarstudenter och "Rädda världen"- ett projekt tillsammans med Länsförsäkringar. Andra projekt har handlat om att utveckla naturvägledningen med hjälp av ny teknik. Vi har också haft stor framgång med två webbkameraprojekt.

På personalsidan har naturum fått en bättre stabilitet. Vi har fått utökat en av naturvägledartjänsterna från halvtid till heltid. Vi har också i slutet av året fått en OSA anställning omgjord till en utvecklingsanställning.

Den engagerade personalen på naturum är den enskilt största faktorn till naturum Vattenrikets framgång. Att bygga ett hus och få det att fungera är en sak, men för att bli *tillgängliga, inspirerande och välkomnande* under 340 dagar under året behövs ett gott gäng. Precis ett sådant som finns på naturum Vattenriket.

Karin Magutorn

Inledning

1.Syfte

1.1. Syfte enligt Naturvårdsverkets nationella riktlinjer (rapport 5376)

Naturum ska visa vägen in i naturen. I naturum ska besökaren på ett lustfyllt sätt få kunskap om naturen, förståelse och känsla för alla dess värden samt inspireras att bege sig dit, vistas där och få en fördjupad naturkontakt som utbyte av sitt besök. Ett naturum ska därmed fungera som en port till naturen i allmänhet och ett visst naturområde i synnerhet.

I syftet ingår att genom utställningar, programaktiviteter och annan naturvägledning:

- *Öka kunskapen om ett naturområdes naturvetenskapliga, natur- och kulturhistoriska, kulturella och upplevelsemässiga värden,*
- *Fördjupa besökarnas förståelse för naturområdet; förklara vad som hänt, händer och varför det sker,*
- *Vägleda besökarna om vad man kan se, uppleva och göra i området och hur man lämpligen tar sig dit,*
- *Motivera/påverka besökarna att uppträda i och använda naturområdet på sådant sätt att dess värden bevaras,*
- *Skapa förståelse för behovet av att bevara och vårda naturen i allmänhet och i området i synnerhet,*
- *Stimulera intresset för natur, naturvård och naturstudier och tjäna som underlag för olika undervisningsbehov*
- *Ge kunskap om hur människan använt sig av och påverkat naturen i ett kulturhistoriskt perspektiv,*
- *Sprida kännedom om en trakts naturskyddade områden och andra besöksmål för friluftslivet.*

1.2. Lokala och regionala syften för det egna naturumet

Naturum Vattenriket skall:

- Vara en naturlig mötesplats och besökscentrum för Biosfärområde Vattenriket.
- Erbjuder ett varierat programutbud för besökare i alla åldrar, som återspeglar såväl arbetet i Biosfärområdet som årstiderna.
- Visa vägen ut i Vattenriket och locka besökare till vidare upplevelser och utflykter ut i Vattenriket genom naturinformation och programpunkter.
- Bidra till att öka delaktigheten och engagemanget för Vattenriket i bygden.
- Öka kunskapen om hållbar utveckling i praktiken med Biosfärområde Vattenriket som exempel.
- Med utomhuspedagogik i fokus vara ett komplement till skolornas naturundervisning

- Erbjud samarbeten med lärosäten på universitetsnivå, t ex Högskolan Kristianstad och Lunds universitet.
- Hjälpa till att ta fram och sprida information om Vattenriket för olika målgrupper, via olika kanaler och sätt att kommunicera.
- Locka turister till Kristianstad med Vattenriket som attraktion samt bidra till att möten förläggs i Kristianstad med Vattenriket som attraktion.
- Fungera som en resurs för turistiska aktörer och andra som vill dra nytta av Vattenriket i sitt arbete.

2. Utvärdering av mål för verksamhetsåret 2013

2.1. Årets mål

Naturum Vattenrikets mål för 2013 var i korthet:

1. Naturum skall vara en naturlig mötesplats för Biosfärområde Vattenriket.
2. Naturum skall ha ett rikt och varierat programutbud för alla åldrar och målgrupper.
3. Naturum skall visa vägen ut i Vattenriket.
4. Naturum skall bidra till att öka engagemanget för Vattenriket i bygden.
5. Naturum skall erbjuda pedagogisk verksamhet för förskola/grundskola och gymnasium och samarbete med lärosäten på universitetsnivå.
6. Naturum skall ta fram och sprida information om Vattenriket för olika målgrupper, via olika kanaler och med olika sätt att kommunicera.
7. Naturum skall bidra till att locka turister till Kristianstad med Vattenriket som attraktion.

2.2. Utvärdering av årets mål

Mål 1: Naturum skall vara en naturlig mötesplats för Biosfärområde Vattenriket

Målet är uppfyllt. Naturum hade under år 2013 mer än 110 000 besökare och ett generöst öppethållande på 339 dagar. Många av de olika samarbetspartners som Vattenriket arbetar med förlade sina möten till naturum, så hade t ex Vattenrikets vänförening samtliga möten på naturum. Biosfärambassadörer och miniambassadörer från Biosfärlägrät har alla haft naturum som utgångspunkt.

Mål 2: Naturum skall ha ett rikt och varierat programutbud för alla åldrar och målgrupper. Under året skall naturum erbjuda mer än 400 programpunkter med målet att locka minst 7000 deltagare

Målet är uppfyllt. Naturum hade under 2013 ett mycket uppskattat och brett program med inte mindre än 657 programaktiviteter med sammanlagt 11 348 deltagare. Vi arbetade utifrån de fastslagna temana och utvecklade programmet tillsammans med programråd. Vi interagerade såväl med entreprenörer tex genom malsafari, men också med andra stora evenemang i bygden, tex i Bokfestivalen.

Mål 3. Naturum skall visa vägen ut i Vattenriket

Målet är uppfyllt. Vårt ökade fokus på att få ut besökare från naturum blev lyckat. Under transäsong där vi bemannade besöksplats Pulken mötte vi minst 1800 besökare i ett direkt möte som guider. Ytterligare initiativ var cykelturer under sommaren och att förlägga den dagliga visningen utomhus under sommaren. Vi erbjöd också guidade turer med fältbiologisk inriktning (blommor och fjärilar) under sommaren.

Mål 4. Naturum skall bidra till att öka engagemanget för Vattenriket i bygden

Målet är uppfyllt. Naturum har under året samarbetat med vänföreningen Vattenrikets vänner och tillsammans med kollegor på Biosfärkontoret och vännerna utvecklat utbildningen för Biosfärambassadörer. Två omgångar med ambassadörer har utbildats under året.

Mål 5. Naturum skall erbjuda pedagogisk verksamhet för förskola/grundskola och gymnasium och samarbete med lärosäten på universitetsnivå.

Målet är uppfyllt. Under året har 91 klasser omfattande 1758 elever genomfört pedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Ett mycket uppskattat Biosfärläger med 30 deltagare genomfördes under sommarlovet.

Samarbetet med Högskolan Kristianstad har fortsatt men också utvecklats. Ett tiotal lärarstudenter på kursen "Naturorienterande ämnen och teknik i undervisningen i åk 3-5" har deltagit i samarbetsprojektet där de på naturum har fått prova på det praktiska momentet att undervisa elever i årskurs fem. På så sätt har högskolan dragit nytta av naturum Vattenriket som ett redskap för att undervisa blivande lärare.

Andra samarbeten med Högskolan under året har varit det lyckade arrangemanget Forskarfredag och konferensen BIOSFÄR 2013.

Mål 6. Naturum skall ta fram och sprida information om Vattenriket för olika målgrupper, via olika kanaler och med olika sätt att kommunicera

Målet är uppfyllt. Naturum har under året fortsatt förbättra utställningen i naturum både genom nya utställningsdelar (strömmande vatten, fåglar i Vattenriket) men också genom att göra en ny fin läshörna och en fantastisk barnhörna. Ett stort projekt var också den nya Opteryxfilmen som lanserades i december.

Under året har naturum kommunicerat genom flera kanaler. Bland nya inslag under året var två reklamfilmer som gick på biografen i Kristianstad samt en kort reklamfilm som ligger på Youtube. Vi har fortsatt utveckla QR koder under året. Facebook har varit en viktig kommunikationskanal.

Mål 7. Naturum skall bidra till att locka turister till Kristianstad med Vattenriket som attraktion

Målet är uppfyllt. Ett viktigt inslag under året var naturums del i den internationella TV-serien "Tareq Taylor's Nordic cookery". En serie som brittiska BBC har köpt in och som kommer att kunna ses av 80 miljoner hushåll i 114 länder i Europa, Asien och Afrika. Inslaget om Kristianstad börjar på naturum. Under året har 55 grupper bokat naturums hörsal utöver de grupper som vi också guidat. Ett flertal nationella konferenser har förlagts till naturum, tex konferensen Teknik och naturvägledning som CNV arrangerade.

2.3. Utvärdering av målgrupper enligt Naturvårdsverkets nationella riktlinjer

"Huvudsaklig målgrupp för naturumverksamheten är den breda allmänheten i alla åldrar utan speciella förkunskaper. En viktig målgrupp är skolans lärare och elever. Även andra än svenskspråkiga besökare ska genom lämplig översättning kunna ta del av innehållet i naturum. Lokaler, verksamhet och information ska så långt möjligt vara tillgängliga också för personer med funktionshinder."

2.4. Målgrupper för det egna naturumet

Naturum Vattenriket fortsätter att locka många olika målgrupper. Under 2013 ser vi att vi haft många besökare tillhörande grupper som:

- Allmänhet, föreningar och företag från Kristianstad
- Skolklasser och barnfamiljer i Kristianstad med omnejd
- Högskole- och universitetsstudenter från tex Kristianstad och Lund
- Turister och dagsbesökare från övriga delar av Skåne samt angränsande län
- Konferensgäster från hela Sverige som förlägger sitt möte till Kristianstad
- Danska naturintresserade besökare
- Bussbolag med tillresta turister
- Rullstolsburna och andra besökare med funktionshinder

Särskilt glädjande och värt att notera är de många nysvenskar som besöker naturum inom ramen för SFI men som också återkommer privat med sina familjer.

3. Utvärdering av analys av risker/möjligheter under året

I verksamhetsplanen redovisades risker och möjligheter som kunde komma att påverka planeringen, analyser och omvärldsfaktorer samt hur ni förbereder er inför förändringar.

3.1. Utfall av nulägesbeskrivning

Det var i huvudsak två punkter som vi identifierade i verksamhetsplanen, arbetsmiljörisker samt utställningen. Nedan kommenteras dessa två punkter.

- **Arbetsmiljö**

Två bekymmer identifierades och båda är åtgärdade. Det ena handlade om personalens hälsa utifrån den hårda belastningen med många besökare. En riskbedömning lämnades in till kommunledningen. Till stor lättnad för personalen har naturum fått en ökad tilldelning genom att en i personalen går från deltid till heltidstjänst, vilket gör mycket stor skillnad. Det andra problemet som var identifierat handlade om den fysiska miljön. De vaxningar som utförs 4 gånger om året medförde starka doftproblem och huvudvärk. Detta problem fick en annorlunda lösning när vi genom detektivarbete kunde påvisa att det var ett fuskarbete och fel olja som använts. Den tekniska förvaltningen som upphandlar tjänsten tog därefter tag i detta och upphandlade en ny entreprenör som använder rätt olja och problemen har upphört.

- **Utställning**

Ett flertal allvarliga brister upptäcktes i slutbesiktningen av utställningen, bland annat akvariets inredning som faller i bitar. Kommunen är i en process med White om ansvaret för dessa problem. Under år 2013 har den administrativa biten av detta problem fallit på plats efter en mycket god insats av kommunens tekniska förvaltning. Det konkreta arbetet med att åtgärda akvarium inleds i februari 2014.

3.2. Utfall av förväntade möjligheter

Vi identifierade några möjligheter att åtgärda de risker som noterades under förra punkten. Vi genomförde de åtgärder som vi föreslog, dvs strukturerade schema, använde intäkter från bokningar till att köpa in timpersonal för att avlasta, stängde naturum ett antal dagar inför vaxning (tills vi avslöjade fusket).

3.3. Förväntade risker inför året

De risker vi hade identifierat handlade om arbetsmiljö och om akvariet. När det gäller arbetsmiljö så klarade vi året bra genom att vi kunde ta in timpersonal och från hösten fick förstärkning i form av tjänstetilldelning.

Den andra befarade risken var att vi skulle behöva stänga akvariet. Det har klarat sig bra under året och kommer som redan nämnts att åtgärdas under februari 2014.

Punkt 4 – beskriver de aktiviteter som bidragit till att syfte och mål uppfyllts.

4. Utvärdering av naturums verksamhet

4.1. Övergripande planering för året

Naturum Vattenriket har under 2013 haft följande öppettider för allmänheten

Januari–mars: Tisdag–söndag 11–16

April–maj: Alla dagar 11–17

Juni–augusti: Alla dagar 10–17

September- oktober: Alla dagar 11–17

November–december: Tisdag–söndag 11–16

Naturum har varit öppet samtliga dagar utom: midsommarafton, midsommardagen, julafton, juldagen, nyårsafton och nyårsdagen, samt måndagarna från 1 november till siste mars. Utöver detta har naturum varit stängt för vaxning av golv vid 3 tillfällen. Sammantaget har naturum varit öppet för allmänheten och bokade grupper under 339 av årets dagar.

Utöver detta har naturum varit öppet under förmiddagarna mellan 8.00 och 11.00 för bokade skolklasser och konferensgäster. Naturum Vattenriket tar också emot bokade grupper för möten, visningar och föredrag kvällstid.

De bokade grupperna har fortsatt varit många, om än något färre än föregående år. Vi har under året tagit emot 91 skolklasser och utöver det guidat 92 övriga grupper. Sammanlagt har vi på detta sätt mött 1748 elever och 2490 personer i andra grupper i form av pedagogisk verksamhet, visning, guidning eller föredrag.

bokade grupper	jan	feb	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	totalt
skolklasser	0	7	16	13	12	2	0	1	6	15	15	4	91
övriga grupper	3	1	4	10	14	14	1	11	22	8	1	3	92

Utöver detta är det många grupper som också bokat naturums hörsal för sina egna möten. Även om dessa grupper primärt bokat naturum för ett möte eller föredrag är naturum alltid bemannat med kunnig personal för att kunna berätta om Vattenriket, även om mötet sker kvällstid.

4.2. Teman

Varje år arbetar naturum Vattenriket med minst sex olika teman. Temana bestäms tillsammans i Biosfärenheten och speglar både det biosfäriska arbetet och årstiderna.

Temana för 2013 var

VINTER I VATTENRIKET 1/1-15/3

TRANOR OCH ANDRA VÅRTECKEN 15/3-13/5

FRÅN KÄLLA TILL HAV 13/5-30/8

HÖSTFÅGLAR 1/9-31/10

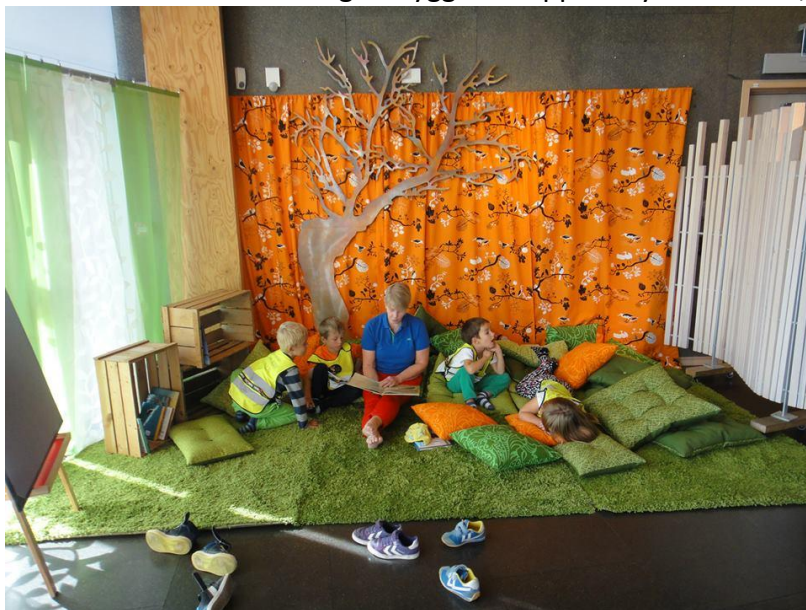
FORSKARVECKOR 1/11-1/12

JUL PÅ NATURUM 1/12-1/1 2013

Varje tema omfattar både en tillfällig utställning och ett stort antal programpunkter.

Under 2013 började vi året med vinterns upplevelser, bland annat med ett brett fokus på örnar. Tillsammans med Fågelklubben inledde vi örnmätning på Isternäset och örnspaning för att se örnarna. Detta bekostades med "pins-pengar", dvs de medel vi får från varje såld pin som går tillbaks till lokalt fågelskydd. Året fortsatt med ett stort fokus på tranor. Under trantiden var vi på plats vid Pulken och mötte besökare där. Temat från källa till hav bjöd på allt ifrån exkursioner till nyanlagda våtmarker till föredrag om myllrande mångfald under ytan. Under sommaren fokuserade vi på utomhusaktiviteter. Våra turer under rubriken "Cykla i Vattenriket" var mycket uppskattade. Det var ett sätt att under ledning av en naturvägledare få en cykelguidning till 6 av våra besöksplatser. Under sommaren hade vi också 6 välbesökta Musik i redet, men sedvanligt publikrekord när Christianstads symfoniker gav Händels Watermusic på Nationaldagen. Hösten fortsatt med ett fågelfokus som beskrivs närmare nedan och därefter Forskarveckor och jul på naturum.

Som en del i temat Höstfåglar byggde vi upp en ny barnhörna, som blev mycket uppskattad!

Här fanns fågelsagor som föräldrar kan läsa för barnen, en flänotavla med en flänosaga, en film om Råkan Bertil som barnen kunde titta på, ritpapper och kriter.

4.3. Programverksamhet

Programverksamheten är knuten till de tema som beskrevs ovan. Varje tema omfattar ett stort antal programpunkter med allt från lunchföredrag till familjeaktiviteter och i de fall det är applicerbart också exkursioner. Utöver detta program har vi erbjudit en daglig visning alla veckans dagar. Programpunkterna redovisas i tabellen nedan och de tre programbladen för året bifogas.

Informationen om programpunkterna sprids såväl via tryckta program (upplaga 10 000 ex/program) som via hemsida, blogg och facebook.

Ett urval av programpunkterna beskrivs nedan.

Vinterfågelräkning i januari

Efter ett fullsatt och fantastiskt föredrag av Patrik Olofsson följde ett femtontal personer med ut för att tillsammans räkna fåglar vid naturums fågelmatning.

Rekordet för dagen som rapporteras in till SOF blev 42 grönfinkar, 27 pilfinkar, 11 blåmesar, 8 talgoxar, 8 bofinkar, 4 koltrastar, 2 bergfinkar, 1 stenknäck, 1 större hack, 1 sparvhök och 1 fasan.

Invgning av Pulkens nya utställning i mars

På trandagen den 25 mars invigdes Pulkens nyrenoverade fågeltorn och nya utställning med tranorna i fokus. På utställningens största skylt dansar Pulkenkonstnären Carl Christian Toftes tranor. Utställningen innehåller även filmklipp och ljudfiler om tranorna vid Pulken. Ljudfilerna lyssnar man på med sin mobil via QR-koder. Under transäsongen fanns naturums guider på plats för att visa och berätta för alla.

Vandra i Vattenriket- till Fjällmossen i april

Under året ville vi ju allt mer visa på dörren ut från naturum och få besökarna att upptäcka Vattenrikets besöksplatser. Som ett led i detta ordnade vi en serie på titeln: "Vandra i Vattenriket". Den första turen gick till Fjällmossen i april månad, medan snön fortfarande låg kvar på marken!

Håvning och storkanotpaddling i maj

Äntligen vår och under temat "Från källa till hav" fanns naturums personal på plats vid Kanalhuset för att undersöka livet under vatten med alla nyfikna och för att låta alla prova på vår storkanot. Det är mycket uppskattat att få komma ut på Helge å en liten stund. Kanske kan kanotpaddlingen leda till att man nästa gång provar på en tur med något av de ekoturistiska företag som erbjuder båtturer

Cykelturer under sommaren

Under sommaren tog naturums guider besökarna med ut till 6 besöksplatser i Vattenriket. Färdmedlet var cykel!

Turerna bjöd på guidning om natur, kultur och historia och var mycket uppskattade.

Musik i redet under sommaren

Årets musik i redet var väl besökta arrangemang. Allt från folkmusik till storbandsjazz via medeltida toner och körsång fanns med i programmet under sommarmånaderna. Vi ser dessa programpunkter som ett sätt att visa på naturums bredd, vi ser det också som ett av många sätt att skapa naturkänsla och en upplevelse av Vattenriket.

Malsafari på Helge å i augusti

Sedan något år tillbaks provfiskar Vattenrikets limnolog efter mal i Helge å i augusti. För andra året i rad kombinerade vi provfiskeaktiviteten med att ge besökare en möjlighet att se de sällsynta malarna genom att ordna malsafari tillsammans med naturens bästa märkta företaget Landskapet JO.

Bevingade samtal i september

Bokfestivalen i september varje år kombinerat med naturums tema Höstfåglar gav god utdelning. I ett spännande samtal bjöd Lyrikvännens redaktör och fågelskådaren Lennart Nilsson på ett bevingat samtal om fåglar i poesin. Samma dag läste barnboksförfattaren Erik Magntorn sin nya saga Sädesärlan Stig för barn på naturum.

Under bokfestivalen hade vi också ett välbesökt litteraturseminarium om Vattenriket i litteraturen. Samtidigt invigde vi en ny del av naturums utställning, en vevlåda med ljudfiler om 8 olika vattenrikeförfattare. Mycket uppskattat!

Forskargrandprix i september

Den fjärde fredagen i september är utlyst till Forskningsfredag av EU. Runt om i Europa erbjuds aktiviteter för att visa hur spännande och kul forskning är. Högskolan Kristianstad flyttade i år in på naturum för en dag. På kvällen avgjordes tävlingen Forskargrandprix inför en fullsatt hörsal.

Höstlov på naturum

Under loven satsar vi extra på familjeaktiviteter. Eftersom temat var Höstfåglar blev höstlovsaktiviteten: Fågelolympiad. Under några intensiva dagar tävlade barn och vuxna mot fasaner och koltrastar, pilgrimsfalkar och kråkor. Medan olympiaden pågick förvandlades hasselpinnar till fina kolkritor i elden. Efter avslutad fågelkamp varvade alla ner och skapade höstinspirerade fågelteckningar med kolkritorna.

Under höstlovet lagde vi också mat över öppen eld till glädje för många som lät sig väl smaka.

Gåsdag i november

Vi firade Mårten gås på naturum med att lära mer om de rastande gässen i Vattenriket, som blivit allt fler de senaste årtiondena. Till glädje för naturintresserade och matglada, men också med skador på lantbruket som följd. Först i form av ett föredrag om de olika gässen och om gåsgruppens biosfäriska arbete i Vattenriket och därefter med en gåsbuss.

Spindeljakt i december

Tillsammans med naturpedagogen letade vi spindlar i julgranarna under december månad. Vi hade också naturnära julpyssel med kottar och annat som lockade småfolket till naturum.

Programpunkter								
	Guidade exkursioner		Visning av utställningen		Föredrag		Bildspel/film	
Månad	Antal arrange	Antal deltaga	Antal arrangemang	Antal deltagare	Antal arrange	Antal deltaga	Antal arrange	Antal deltaga
Januari	5	129	50	434	3	112	5	62
Februari	19	423	41	173	0	0	8	62
Mars	14	361	24	227	5	140	7	57
April	14	1910	29	272	5	135	6	53
Maj	12	148	39	333	4	287	7	113
Juni	10	223	36	317	1	500	22	103
Juli	5	67	54	514	0	0	28	321
Augusti	7	101	38	384	3	74	15	118
September	2	21	12	96	14	486	2	240
Oktober	4	31	23	197	6	156	10	80
November	1	45	15	160	12	219	5	63
December	2	52	14	125	1	17	6	51
Summa	95	3511	375	3232	54	2126	121	1323

	Skolklasser		Övriga grupper	
	Antal arrangemang	Antal deltagare	Antal arrangemang	Antal deltagare
Månad				
Januari	0	0	3	65
Februari	7	129	1	10
Mars	16	350	4	78
April	13	160	10	273
Maj	12	206	14	459
Juni	2	58	14	343
Juli	0	0	1	8
Augusti	1	12	11	347
September	6	134	22	683
Oktober	15	270	8	151
November	15	341	1	13
December	4	88	3	60
Summa	91	1748	92	2490

4.4. Tillfälliga utställningar

I naturum Vattenriket finns en hörna med plats för tillfälliga utställningar. Vi har under året bytt utställning vid fem tillfällen under 2013. Våra tillfälliga utställningar har handlat om:

Vinter i Vattenriket

Tranorna i Vattenriket

Från källa till hav

Sommartips i Vattenriket

Höstfåglar

De tillfälliga utställningarna är viktiga för oss. Dels visar de att det händer något i utställningen och dels visar de på aktuella programpunkter. Allra viktigast är naturligtvis den kunskap de förmedlar. Vi har känt att det har varit mycket jobb ibland att göra dem och byta så pass ofta. Under 2013 har vi därför valt att också publicera dem på vår hemsida, så att de kan komma till ännu större nytta.

Barnhörnan som vi byggde upp i anslutning till temat Höstfåglar är också en del i våra tillfälliga utställningar. Den byter under innevarande år skepnad till att bli en havshörna.

4.5. Kommunikationsinsatser

Vi har fortsatt att arbeta med ett brett perspektiv på kommunikationsinsatser under 2013. Kommunikationsinsatserna för naturum Vattenriket sker i huvudsak tillsammans med våra kollegor som arbetar på Biosfärkontoret. Där finns en journalist och en informatör som tillsammans med naturumföreståndare lägger upp och genomför kommunikationsinsatserna. Den kommunikationen vi arbetar med omfattar bla hemsida, nyhetsblogg, facebook, föredrag, media, foldrar, broschyrer och filmer.

Hemsidan är kittet som håller ihop Vattenrikets information. För många är det den första kontakten med Vattenriket. Här finns information om allt från biosfärarbetet, landskapet, våra besöksplatser, projekt och rapporter till naturums öppettider och program. Sidan fungerar både som ett stort arkiv och som en webbtidning genom vår *nyhetsblogg*. År 2013 hade vi 260 00 besök av 117 558 unika personer. De mest besökta sidorna är vädersidor, webbkamerasidor och startsidan. Särskilt kan nämnas sidan med trankameran som var en nyhet för året. Vi placerade en webbkamera vid trandansen i Pulken och på bara två veckor fick den 16 892 unika besökare

Som ett komplement finns naturum Vattenriket på *facebook*, där just nu över 1200 personer följer oss. Vi använder facebook både för att berätta om naturums aktiviteter och för att puffa för nyheterna på blogginläggen på hemsidan.

Ute i landskapet finns 21 *besöksplatser* med leder och fågeltorn. På en del ställen finns utställningar. QR koder kopplar besökaren från den fysiska miljön utomhus till hemsidan och till ljudfiler. Under 2013 var vi med om att ta fram ny utställning till Pulken och Aosehus.

Vi har *annonserat* inför vissa programaktiviteter både i Kristianstadsbladet och i Sydsvenskans söndagsbilaga. Men framför allt har vi satsat på att få tidningsartiklar och reportage i radio och tv genom att vi sprida nyhetstips, pressmeddelanden och hålla pressträffar och medieaktiviteter. Ungefär 100 tidningsartiklar ligger i Vattenrikets pressarkiv för år 2013.

Under året har vi provat ett nytt sätt att marknadsföra naturum och Vattenriket. Vi satsade på lokal bioreklam i februari och maj månad då varje film inleddes med en rolig och fin reklamfilm med budskapet att upptäcka naturum och Vattenriket.

Den reklamfilm på 3 minuter som vi började producera redan under 2012 blev klar under 2013 och har använts flitigt både av oss själva, men också av andra som vill marknadsföra Vattenriket. Den finns på vår hemsida: <http://www.vattenriket.kristianstad.se/film/#trailer>

5. Utvärdering av personal

Öppettider, besök och bemanning					
Månad	Antal besök	Antal öppettimmar	Antal öppettdagar	Antal bemanningsdagar	Antal bemanningstimmar
Januari	4037	130	26	1056	133
Februari	4761	125	25	1063	127
Mars	5946	140	28	1076	136
April	10694	180	30	1046	133
Maj	12469	186	31	1186	153
Juni	13041	196	28	1055	139
Juli	16818	217	31	982	130
Augusti	13545	217	31	1098	143
September	10238	180	30	1048	143
Oktober	7400	186	31	1203	158
November	5825	130	26	1095	141
December	5825	110	22	815	107
Summa	110599	1997	339	12723	1643

5.1. Utvärdering av personalinsats

Naturum bemannas av följande personal (beskrivningen avser situationen 2013-12-31)

- Naturumföreståndare (100%) Karin Magntorn
- Naturvägledare (100%) Josefin Svensson
- Naturvägledare (100%) Sussie Söderlundh, ny tjänst under året
- Naturpedagog (100%) Sam Peterson
- Naturumvaktmästare (100%) Magnus Larsson, sjukskriven
- Naturumvaktmästare vikarie (100%) Victor Englund
- Adminstratör (100%) Brita Nilsson
- Marknadsföring (50%) Ebba Trolle
- Timanställda som används vid helger och kvällar samt semestrar

Naturumföreståndare lägger i princip 100% av sin tid på projektledning och administrativt arbete och enbart mycket lite tid i den praktiska bemanningen av naturums reception. Däremot är naturumföreståndare ofta med vid programaktiviteter, samt håller föredrag och visningar. De som sköter naturums bemanning är framförallt naturvägledare och naturpedagog, men även administratör och vaktmästare har del av sin tjänst i receptionen.

6. Utvärdering av kompetensutveckling av personal

6.1 Utvärdering av kompetensutveckling av personal

Naturums medarbetare har under året deltagit i bla följande aktiviteter:

- Regional träff Store Mosse: Två medarbetare
- Riksträff Tåkern: Två medarbetare
- Euromab möte i Kanada: En medarbetare
- Konferens "Vatten 2013": Två medarbetare
- Tankesmedja för friluftslivet: En personal
- Offentlighet och sekretess samt Evolution: En medarbetare
- Närnaturguideutbildning i Wik: En medarbetare
- Projektledarutbildning: En medarbetare
- Livsmedelshygien: En medarbetare
- Naturskoleföreningens årsmöte: En personal
- Hjärt- och lungräddning: Nyttillkomna i personalen

Utöver detta har samtliga i personalen erbjudits att vara med vid åtskilliga tillfällen, som tex båttur med båten Silurus, personaldagar till Koster och Nordens ark, föreläsning om Lugn av naturen, konferensen "Biosfär 2013" och föredrag och aktiviteter inom naturums program.

7. Utvärdering av förnyelse av fast utställning

Under denna punkt sammanfattas och utvärderas förnyelsearbetet av den fasta utställningen (dvs. **ej** tillfälliga delar av utställningen och inte heller lokaler och fastighetsförändringar, se punkt 8). Utvärdera också hur förnyelsen överensstämmer med planerade syften och mål för verksamheten. Om planerade åtgärder inte genomförts, beskriv orsaken.

7.1. Utvärdering av årets förnyelse av fast utställning

Under året har vi fortsatt arbeta vidare med utställningen. Dels genom att göra mindre justeringar och kompletteringar i utställningen inom ramen för den årliga budget vi har och dels genom att stötta C4 Teknik i kommunikationen med White angående de delar i utställningen som har större brister (akvariet och Forsakar). Det enskilt största projektet, med en egen separat budget, är färdigställande av ny film till Opteryx. Den nya filmen släpptes i december och tar oss söderut mot Åhus sand och strand. Vi dyker ner under ytan bland blåstång och pungräkor och flyger upp över golfbanans växter och insekter. Den nya filmen har bekostats av medel från många, bland annat Vattenrikets vänförening.

De saker som förövrigt har hänt i naturum Vattenrikets utställning under året är:

- Uppdatering och nyproduktion av text och bild kring Strömmande vatten
- Uppdatering och nyproduktion av text och bild till Hammarsjön
- Ny fågelhörna med LCD skärm med 20 fågelarter med filmade sekvenser
- Ny läshörna
- Ny barnhörna
- Ny litteraturdel med en så kallad vevlåda, U-turn round.

7.2. Budget och finansiering för förnyelse av fast utställning

Under 2013 har naturum haft en budget på ca 200 000 till utställningen. Detta har täckt allt från serviceavtal på Opteryx till de nyproduktioner som beskrivits ovan. Till Opteryx filmen fanns en separat budget på ca 300 000 kr som kom från många håll, bland annat Region Skåne och Vattenrikets vänförening.

En hel del arbetstid går åt för Vattenrikets infogrupp: naturumföreståndare, informationsansvarig, naturinformatör och utställningstekniker med att hålla ihop arbetet med utställningarna. Särskilt arbetet med Opteryx tog väldigt mycket tid av naturumföreståndare eftersom det också drog med sig ett säkerhetsarbete och godkännande av Opteryx, som per definition är en Tivoliattraktion.

7.3. Förankring

Nya förslag till utställningsdelar tas fram tillsammans med ledningsgruppen för Biosfärkontoret och arbetas in i naturums budget för kommande år. Om extern kompetens behövs finns kunskap både i programrådet och i samrådsgruppen för Vattenriket.

8. Utvärdering renovering, förändring av fastighet/lokaler

8.1. Utvärdering av renovering, förändring av fastighet/lokaler

Det är kommunens tekniska förvaltning, C4 Teknik, som är ansvarig för fastigheten naturum Vattenriket. De brister som i övrigt identifierades i slutbesiktning har förts vidare av C4 Teknik till White arkitekter. Det gäller som tidigare nämnts akvarium i utställningen, i men i övrigt handlar det om takribborna som måste säkras och om hissen som saknades. I mars månad 2013 kom mycket glädjande hissen på plats och nu har alla tillgång till alla delar av naturum. De övriga bristerna kommer att åtgärdas successivt under 2014.

9. Utvärdering av övriga insatser

Under denna punkt sammanfattas och utvärderas övriga större insatser som inte hör till fast utställning (punkt 7) eller fastighet /lokaler (punkt 8).

9.1. Utvärdering av övriga insatser

Under året har vi satsat på två **webbkameror**, en vid fiskgjusarnas häckning och en på tranornas "Bed and Breakfast" vid Pulken. Fiskgjusarna häckade på en plattform som byggdes våren 2012. Plattformen och webbkameran är en del av Vattenrikets projekt "Birds on line". Både fiskgjusekamera och trankamera var mycket populära inslag på naturums facebook och Vattenrikets webbsida. Vi sände bilderna live på naturum också.

Stjärnkocken Tareq Taylor gästade naturum Vattenriket under hösten för att spela in ett avsnitt till den internationella TV-serien "**Tareq Taylor's Nordic cookery**" som kommer att sändas i 114 länder och inför en potentiell publik på 80 miljoner. Det är viktigt och roligt att naturum får vara del av Kristianstads marknadsföring på detta sätt.

Vi har fortsatt **utveckla naturvägledningen** som verktyg och kunskapsfält bland annat med **teknik** som redskap. Bland annat har vi under året köpt in ett par Ipads som vi använder i guidesammanhang under projektnamnet "*naturpaddagogik*". Vi har börjat bygga upp en guide resurs på webben som vi alltid har med oss ut i våra Ipads så att vi har kunskapen lätt tillhands. Vi har också under året arbetat med att få historiska kartor digitaliserade tillsammans med Kristianstads kommuns stadsbyggnadskontor för att vi skal kunna använda dem i guidesammanhang. Under året fick vi möjlighet att visa hur vi integrerar teknikutveckling i naturvägledning i konferensen som CNV erbjöd tillsammans med oss i november.

Under hösten hade naturums pedagog Sam Peterson ett **samarbete med Högskolan** Kristianstads lärarutbildning. Vattenriket fungerade som redskap och resurs för högskolans undervisning av lärarstudenter. Studenterna fick koppla ihop begreppet hållbar utveckling med utomhuspedagogik genom att undervisa på naturum. Först har studenterna fått vara med när Sam hållit lektioner med en elevgrupp. Sedan har de planerat och genomfört varsin lektion. Efteråt har de fått hjälp att reflektera över hur det gått. Metoden har inneburit ovärderlig träning för studenterna, men även för naturums pedagog har det varit värdefullt.

Under sommarlovet hölls **Biosfärlägre**t för tredje gången i rad. Temat var *Vattenriket som inspirationskälla*. Varje dag gjorde deltagarna en utflykt i Vattenriket och hälsade på lokala konstnärer och hantverkare. De fick prova på att tova, göra kolkritor, tälja i bark och mycket mera. Biosfärlägre t går ut på att uppleva, upptäcka och lära mer om Biosfärområde Vattenriket. Ett trettiotal barn i åldern 10-14 deltog under två veckor i juni.

Punkt 10 redovisas i en särskild excelfil.

10. Budget för naturum

För varje naturum ska ekonomisk redovisning ske enligt särskild excelfil. Fyll endast i siffror. Eventuella kommentarer till uppgifterna kan göras i text under tabellen eller här. Denna tabell ser likadan ut som den bidragsredovisning som de statliga naturumen gör till Naturvårdsverket. Använd samma siffror.